

Karoliina Koskenvuo ja Ilona Autti-Rämö
**Alle 25-vuotiaiden nuorten työkyvyttömyys- ja
kuntoutusetuuksien käytön kehitys**

Kirjoittajat

Karoliina Koskenvuo, FT, erikoistutkija
Kelan tutkimusosasto
etunimi.sukunimi@kela.fi

Ilona Autti-Rämö, tutkimusprofessori
terveystutkimuspäällikkö
Kelan tutkimusosasto
etunimi.sukunimi@kela.fi

© Kirjoittajat ja Kelan tutkimusosasto

Työpapereita-sarjan julkaisut ovat keskustelun avauksia tai alustavia tutkimusraportteja.

www.kela.fi/tutkimus

ISSN 2323-9239

Helsinki 2013

Alle 25-vuotiaiden nuorten työkyvyttömyys- ja kuntoutusetuuksien käytön kehitys

Ansiotyön tulisi olla ensisijainen vaihtoehto toimeentulolle myös niillä ihmisillä, joiden toimintakyky on heikentynyt. Nuorten varhainen siirtyminen työkyvyttömyyseläkkeelle tarkoittaa usein taloudellisia ongelmia ja syrjäytymisriskiä vuosikymmenten ajan. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy onkin tunnistettu yhdeksi keskeisimmistä yhteiskuntapoliittisista tavoitteista. Julkisessa keskustelussa esillä on erityisesti huoli mielenterveyssyistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien nuorten lukumäärän lisääntymisestä. Eri etuuksilla ja etuuksia koskevilla lainmuutoksilla on vaikutusta toisiinsa, joten eri sairausperusteisia etuuksia on tarkasteltava yhdessä.

Aiemmassa tutkimuksessa alle 25-vuotiaiden nuorten työkyvyttömyys- ja kuntoutusetuuksien käytöstä ajalla 1995–2008 havaittiin, että työkyvyttömyyseläkettä saavien nuorten osuus oli lisääntynyt, mutta kasvu oli maltillista (Koskenvuo ym. 2010). Työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus alle 25-vuotiaassa väestössä oli 0,94 % vuonna 1995 ja 0,97 % vuonna 2008. Nuoren kuntoutusrahalain voimaan tulon jälkeen työkyvyttömyyseläkettä saaneiden osuus vähentyi 1990- ja 2000-luvun taitteessa, mutta kääntyi uudelleen kasvuun vuodesta 2004. Vuoden 2008 lopussa 2,2 % alle 25-vuotiaista sai jotain sairausperusteista etuutta, vuonna 1995 vastaava osuus oli 1,5 %.

Nuoren kuntoutusrahaa koskevan lain mukaan työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää alle 20-vuotiaalle vasta sitten, kun hänen mahdollisuutensa ammatilliseen kuntoutukseen on selvitetty (laki tuli voimaan vuonna 1999, ikärajan nosto 18 vuodesta 20:een vuonna 2002). Vajaakuntoisten ammatillisen kuntoutuksen myöntämisedellytyksiin on tulossa muutoksia vuoden 2014 alusta ja nuoren kuntoutusrahan ikärajaa suunnitellaan nostettavaksi. Seurantatutkimuksen tulokset nuoren kuntoutusrahan ikärajaa suunitellaan nostettavaksi. Seurantatutkimuksen tulokset nuoren kuntoutusrahan ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisestä (Koskenvuo ym. 2011) osoittivat, että nuoren kuntoutusraha on lykännyt työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä, mutta 5 vuoden seurannassa suuri osa nuoren kuntoutusrahaa saaneista nuorista siirtyi työkyvyttömyyseläkkeelle tai työttömäksi työnhakijaksi. Sairauden ja vamman luonne määrittivät huomattavasti sitä, siirtyikö nuori kuntoutusrahan päättymisen jälkeen työkyvyttömyyseläkkeelle tai muiden etuuksien saajaksi.

Tarkasteltaessa kehitystä vuoden 2008 jälkeen (taulukko 1) voidaan havaita, että työkyvyttömyyseläkettä saavien nuorten osuus on lisääntynyt. Vuonna 2009 työkyvyttömyyseläkettä saaneiden osuus 16–24-vuotiaasta väestöstä oli 1,02 % ja vuonna 2012 se oli noussut 1,11 %:iin. Samaan aikaan myös nuoren kuntoutusrahaa saaneiden nuorten osuus on kasvanut (0,57 % vuonna 2008 ja 0,75 % vuonna 2012). 2000-luvun alussa nuoren kuntoutusrahaa saaneiden osuus kasvoi, mutta työkyvyttömyyseläkettä saaneiden nuorten osuus vähentyi. 2010-luvulla kasvua on tapahtunut kaikissa sairausperusteisissa toimeentuloetuuksissa. Vuoden 2012 lopussa 2,6 % alle 25-vuotiaista nuorista sai jotain sairausperusteista toimeentuloetuutta, kymmenen vuotta aiemmin 1,7 %.

Taulukko 1. Sairausperusteisia toimeentuloetuuksia saaneiden osuus 16–24-vuotiaasta väestöstä vuosina 1995–2012 (%).

	Työkyvyttömyys- eläkkeet	Nuorten kuntoutusrahat	Kuntoutusrahat	Sairauspäivärahat	Yhteensä
1995	0,94		0,33	0,27	1,54
1996	0,92		0,28	0,22	1,42
1997	0,93		0,27	0,22	1,42
1998	0,93		0,21	0,23	1,36
1999	0,92	0,01	0,20	0,24	1,36
2000	0,87	0,09	0,20	0,29	1,45
2001	0,84	0,17	0,20	0,30	1,52
2002	0,80	0,31	0,21	0,35	1,66
2003	0,80	0,50	0,18	0,38	1,85
2004	0,82	0,61	0,16	0,39	1,97
2005	0,85	0,67	0,14	0,42	2,07
2006	0,89	0,65	0,13	0,43	2,11
2007	0,94	0,60	0,13	0,46	2,13
2008	0,97	0,57	0,15	0,47	2,16
2009	1,02	0,58	0,16	0,48	2,24
2010	1,04	0,62	0,16	0,46	2,28
2011	1,08	0,69	0,17	0,50	2,44
2012	1,11	0,75	0,18	0,52	2,56

Kelan järjestämää vajaakuntoisten ammatillista kuntoutusta saaneiden nuorten lukumäärät ovat myös nousseet. 16–24-vuotiaiden ikäryhmässä 3 744 nuorta oli saanut vajaakuntoisten ammatillista kuntoutusta vuonna 2004. Vuonna 2008 vastaava luku oli 4 031 ja vuonna 2012 peräti 5 287.

Vuoden 2014 alusta kuntoutuslain mukaisen ammatillisen kuntoutuksen myöntöedellytyksiä ehdotetaan tarkistettaviksi siten, että ne paremmin mahdollistaisivat ammatillisen kuntoutuksen myön-

tämisen myös niille nuorille, joilla on vaikea kokonaistilanne. Ammatillista kuntoutusta koskevien sairausperusteisten myöntöedellytysten lieventäminen sekä suunnitteilla oleva nuoren kuntoutusrahan ikärajan nosto tuonevat enemmän vajaakuntoisia nuoria aktiivitoimenpiteiden piiriin. Kelan järjestämä psykoterapia muuttui lakisääteiseksi 2011, mikä on myös lisännyt Kelan järjestämää kuntoutusta saaneiden nuorten määrää. Kuntoutusetuuksia koskevien lainmuutosten vaikutuksia nuorten työelämään pääsyyn sekä työkyvyttömyyden ja syrjäytymisen ehkäisyyn tulee seurata seuraavien vuosien aikana, samoin kehitystä kuntoutusetuuksissa ja muissa toimeentuloa korvaavissa etuuksissa. Erityistä huomiota pitäisi myös kiinnittää toimenpiteisiin kuntoutuksen ja nuoren kuntoutusrahan päätyttyä.

Lähteet

Koskenvuo Karoliina, Hytti Helka, Autti-Rämö Ilona. Alle 25-vuotiaiden nuorten työkyvyttömyys- ja kuntoutusetuuksien käyttö ajalla 1995–2008. Kuntoutus 2010; (2): 34–43. Saatavissa: <http://www.kuntoutussaatio.fi/files/1140/Kuntoutus_2-2010.pdf>. Viitattu 3.10.2013.

Koskenvuo Karoliina, Hytti Helka, Autti-Rämö Ilona. Seurantatutkimus nuorten kuntoutusrahasta ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisestä. Kuntoutus 2011; (3): 22–30. Saatavissa: <<http://www.kuntoutussaatio.fi/files/1145/kuntoutus-3-11-final.pdf>>. Viitattu 3.10.2013.